

SEMINÁŘ IVIG 2019

4. září 2019 pořádala AKVŠ¹ seminář v rámci projektu IVIG² na téma “**SPRÁVNĚ PRÁVNĚ o copyrightu a plagiátorství**” v přednáškovém sále informačního a studijního centra ČZU³. Seminář byl rozdělen na 2 poloviny. V ranním bloku proběhly 4 přednášky a v odpoledním bloku měly být 2 workshopy, ale konal se pouze 1⁴.

Program byl následovný:

Ranní program:

Úvod - Hana Landová⁵ a Alexandra Vančurová⁶

The ethics of copying in libraries: piracy, ignorance and civil disobedience - Chris Morrison⁷

Připravujeme copyright asistenty? - Pavla Kovářová⁸

Veřejné licence Creative Commons v praxi - Anna Drgová⁹

Zkušenosti Karlovy univerzity se systémem Turnitin - Šárka Grofová¹⁰

Odpolední program:

Playful approaches to copyright literacy: an introduction - Chris Morrison a Jane Secker¹¹

¹ Asociace knihoven vysokých škol

² Informační vzdělávání a informační gramotnost na Vysokých školách

³ Česká zemědělská univerzita v Praze

⁴ Odpadl workshop “Plagiátorské softwary” Lukáše Herouta z ČZU

⁵ PhDr. Hana Landová, PhD., předsedkyně VV AKVŠ a ředitelka Univerzitní knihovny ČZU

⁶ Mgr. Alexandra Vančurová, vedoucí knihovny chemie na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy

⁷ Chris Morrison, poradce a manager v oblasti copyrightu a licencí na University of Kent v Canterbury, Velká Británie

⁸ PhDr. Pavla Kovářová, Ph.D., odborná asistentka Kabinetu informačních studií a knihovnictví Masarykovy univerzity v Brně

⁹ Mgr. Bc. Anna Drgová, právnička v oblasti IP a IT společnosti Simplelaw. s.r.o.

¹⁰ Bc. Šárka Grofová, M.A., pracuje jako podpora uživatelů v Centru pro podporu e-learningu na Karlově univerzitě

¹¹ Dr. Jane Secker, lektorka rozvoje vzdělávání na University of London v Londýně, Velká Británie

Úvod

Po vřelém přivítání nás paní Landová a Vančurová provedly programem. Byly jsme informovány o tom, že paní Kovářová nebude přítomna, ale že bude její příspěvek přenášen online a o zrušení odpoledního workshopu Lukáše Herouta.

The ethics of copying in libraries: piracy, ignorance and civil disobedience

Přednáška v podání Chrise Morrisona byla velmi svižná. Než nás uvedl do problému copyrightu, uvedl svou předešlou pracovní kariérou, která byla problematikou copyrightu a plagiátorství doslova denním chlebem.

V jeho pozici poradce (v oblasti copyrightu, licencí a plagiátorství) na Kentské univerzitě neustále vyvíjí způsob výuky, který učí akademiky a studenty jak se s tímto problémem vypořádat. Jeho teorie je, že je lepší naučit se znát problematiku, a naučit se jí řešit, nežli dělat chyby a nechat se zlákat plagiátorstvím. Studenti se učí akademickému psaní a způsobům, jak kvalitně citovat použité zdroje - osvojení si citační etiky.

Byla zmíněna pirátská webová stránka [Sci-Hub](#), která ilegálně zpřístupňuje placené zdroje (články, monografie etc.). Otázka je, jestli je to dobře nebo ne. Na toto není jednoznačná odpověď, protože umístění článků v kvalitních impaktovaných časopisech je velmi složitá, drahá a dlouhodobá záležitost. Pokud se vše povede, je tento zdroj přístupný většinou komerční cestou a vývoj vědecký vývoj se tím brzdí, jelikož ne všichni mají prostředky na zaplacení přístupu ke zdroji. Na toto místo nastupují pirátské časopisy, které používají dle Chrisových slov "Dodge metrics"¹².

Ohledně placených zdrojů se kriticky vyjádřil třeba [George Monbiot](#)¹³ v článku "[Scientific publishing is a rip-off. We fund the research - it should be free](#)", vydaného 13.9.2018.

Zajímavostí byla zpráva o [Johannovi Hari](#)¹⁴, kterému zhatila kariéru novináře, kvůli opisování textů. Paradoxní je, že dělal rozhovory s vlastními hosty, které mohl jenom přepsat. Ale on si to upravoval právě kopírováním a vkládáním celých pasáží jiných autorů.

Další zajímavou osobou je [Kim Dotcom](#)¹⁵, provozující webovou stránku [Megaupload](#) a její nástupkyni [Mega](#), který je podobně jako SciHub pirátskou platformou.

Chris probral širokou paletu různých druhů copyrightu a jejich význam pro informační pracovníky.

¹² pochybná metrika

¹³ britský ekolog a politolog

¹⁴ švýcarsko-britský spisovatel a novinář

¹⁵ německý internetový podnikatel

Obr. 1 - úvodní část přednášky Chrise Morrisona

Připravujeme copyright asistenty?

Prezentace v podání Pavly Kovářové byla zajímavá nejen svým obsahem, ale i tím, že byla vedena online, jelikož se paní Kovářová z rodinných důvodů nemohla fyzicky zúčastnit. Přednáška byla o průzkumu studentů LIS¹⁶ napříč univerzitami, a to jak z českých, tak zahraničních. Byla zaměřena na problematiku copyrightu. Jednalo se kvantitativní výzkum pomocí online dotazníků. Největší návratnost byla na českých vysokých školách. Jednalo se přibližně o 30%. V dalších zemích se to pohybovalo maximálně do 20%. Z výsledku vyplývalo mnoho zajímavých výstupů. Z mého hlediska byl nejzajímavější výstup ohledně požadavku, aby se tato problematika zařadila do kurikula informačních studií a knihovnictví a měli o tomto problému alespoň všeobecný přehled.

¹⁶ Library information study - informační studia a knihovnictví

Obr. 2 - přenos přednášky Pavly Kovářové z Brna

Veřejné licence Creative Commons v praxi

Přednáška se ve své zásadě překrývala s prezentací Chrise Morrisona. Probrali se licence ze všech stran. Hlavně poté ty, které jsou zdarma a dle jejich nastavení i jejich užití.

Kontextem byla tato přednáška zaměřena především na knihovníky.

Zajímavé byly různé kombinace licencí a tím zajištění větší ochrany autorského práva.

Rozhodně je jedna (licence) málo (je jich celá paleta), ale různým nastavením se dá docílit přesně daného účelu užití. Licence je třeba zaregistrovat, aby měli právní ochranu - nejprve se zaregistrovat na stránkách [creative commons](https://creativecommons.org/) a poté si dle postupu nastavit práva dle autorova uvážení.

Prezentace byla krátká, ale rozhodně v ní padlo mnoho zajímavých faktů, které by měli být v povědomí každého knihovníka.

Obr. 3 - Anna Drgová vysvětluje různé typy volných licencí

Zkušenosti Karlovy Univerzity se systémem Turnitin

Oaklendský antiplagiátorský systém [Turnitin](#) je obdoba českého [Thesis.cz](#). Na Karlově univerzitě to má na starosti Centrum po podporu e-learningu, ale organizačně spadá pod Ústřední knihovnu UK, které je samostatným pracovištěm univerzity. Centrum e-learningu má na starosti širokou paletu forem elektronických vzdělávacích systémů - [Wiki](#) (např. [Wikiskripta](#), [Wikisofia](#)) , [Moodle](#), [Streamservery](#)¹⁷, [Adobe Connect](#)¹⁸, [Ecuni](#)¹⁹.

[Systém Turnitin](#) je nejenom antiplagiátorským programem, ale je koncipován i pro rozvoj akademického psaní. Ovšem antiplagiátorství je hlavní část systému. V prostředí České republiky je tento systém nový a tak v něm není ještě dost českých textů, ale na sběru textů pracuje (volný web a repozitáře Vysokoškolských prací apod). Ale ohledně dalších jazyků a především angličtině je v globálním měřítku o dost dál než náš Thesis (meziuniverzitní databáze). Texty porovnává s vlastními databázemi, internetem a placenými e-zdroji. Jedním z bodů odhalování je i nástroj pro detekci závěrečných prací psaných na objednávku.

¹⁷ určeno pro ukládání a přehrávání videí, které je zpřístupněno pouze studentům UK. Videia lze vkládat do Moodle

¹⁸ nástroj pro ukládání a distribuci powerpointových prezentací a pdf souborů a prostor pro webináře a online konferencí v rámci distančního studia

¹⁹ Online knihovna umožňující nahrávání a přístup k interaktivním hypertextovým knihám

Ohledně rozvoje akademického psaní připravuje své studenty na praxe v zahraničí na prestižních institucích. V prezentaci bylo řečeno, že kurz akademického čtení je/bude povinný pro všechny studenty, a že výhoda spočívá v nízkém počtu studentů a výuce probíhající v anglickém jazyce.

U plagiátorství nám byly uvedeny příklady, které mohou indikovat podezření na plagiát a následnou kontrolu. Samotné podezření ještě neznamená, že by šlo o záměrné opisování. Zde uvedu tři ze čtyř příkladů z prezentace.

V prvním případě se jednalo o studenta, který měl index podobnosti 20% a to z internetových zdrojů. Po prošetření se vysvětlilo, že student použil texty z článků, kterých byl sám autorem. Jedná se o autoplagiát?

V dalším případě se jednalo o hostujícího profesora z Gruzie, který byl na stáži na univerzitě v USA. Nahrál svou závěrečnou práci do jejich archivu prací s afiliací k americké univerzitě. Turnitin vyhodnotil 100% shodu. Při šetření se ukázalo, že to je práce, kterou napsal na své domovské univerzitě v Gruzii (byla přihlášena do mezinárodní soutěže a Turnitinem zkontrolována). Byl to plagiát? Určitě ne, ale spíše nejasnost, jak s takovou prací nakládat. Když píšou zahraniční studenti motivační dopisy u přijímacího řízení, jsou varováni, že bude text kontrolován na plagiátorství. A překvapivě, i přes toto upozornění, jsou případy plagiátů velmi rozšířené, což jenom dokládá, jak je Turnitin účinný.

Na konci prezentace se ke slovu dostala paní [Římanová](#)²⁰, která rozebrala účinnost a použitelnost Turnitinu ve srovnání s Thesis. Výsledky shody by měly být přílohou k posuzování kvalifikační práce. Paní Římanová uvedla, že akademici často zprávy z Thesis přehlížejí, protože nejsou barevné, ale šedé a tím pádem nezajímavé (další mínus má za to, že 13 Vysokých škol své kvalifikační práce do Thesis vůbec nepošílá). U Turnitinu jsou barvy a celkově je přehledný, a tak zaujme jejich pozornost. Vypadá to sice jako malichernost, ale slova paní Římanové jsou na místě, protože mimo vedení Ústřední knihovny UK je zároveň vyučujícím na Ústavu Informačních studií a knihovnictví na Filozofické fakultě UK a členkou komisí závěrečných státních zkoušek, takže mluví ze své dlouholeté praxe.

Po prezentaci se Markéta Trykarová zeptala paní Římanové, jestli je Turnitin placený. Paní Římanová nám sdělila že ano, a že roční poplatek by měl být podobný jako jimi používaný knihovní systém Aleph.

²⁰ PhDr. Radka Římanová, Ph.D., ředitelka Ústřední knihovny Univerzity Karlovy

Obr. 4 - Šárka Grofová představuje Turnitin jako nástroj pro akademické čtení

Polední pauza

Během přestávky byl před sálem shluk účastníků konference a největší byl kolem paní [Bělohoubkové](#), která na nás zkoušela hru ve stylu domina, ale s knihovnickým zaměřením. Přesněji řečeno, s citacemi. Na jedné půlce domina (z podlouhlého papíru) bylo médium - kniha, časopis, stať z konference, článek v časopise, databáze a pod. a na druhé straně citace. Správným přiřazováním s omezeným počtem se po vyčerpání kartiček domino otočí a správné barvy (každá má svou, například kniha a citace knihy má zelenou barvu apod.) značí shodu a tím body. Pokud barvy nesouhlasí, kartičky se vyřadí. K tomu je potřeba více skupin, a vyhrává ta s vyšším počtem bodů. Nápad je to jednoduchý, ale překvapivě jsme jako profesionálové nebyli 100% úspěšní. Celkový pocit byl pozitivní a relativní jednoduchost hry lze aplikovat v prostředí studentů, především pak pro ty začínající. Paní Bělohoubková nám během několika dní poslala e-mail s přílohou, v které jsou jak pravidla, tak samotné domino. Tuto hru chci v krátké době představit kolegům z naší knihovny a odzkoušet ji. Paní Bělohoubkové jsem přislíbil zpětnou vazbu. Paní Bělohoubková nebyla jediná, která zkoušela svou hru. Dále zde byla dvojice [Alexandra Vančurová](#) a [Michaela Morysková](#), ale k těm jsem se nedostal, protože jsem se učil a hrál domino s paní Bělohoubkovou.

Playful approaches to copyright literacy: an introduction

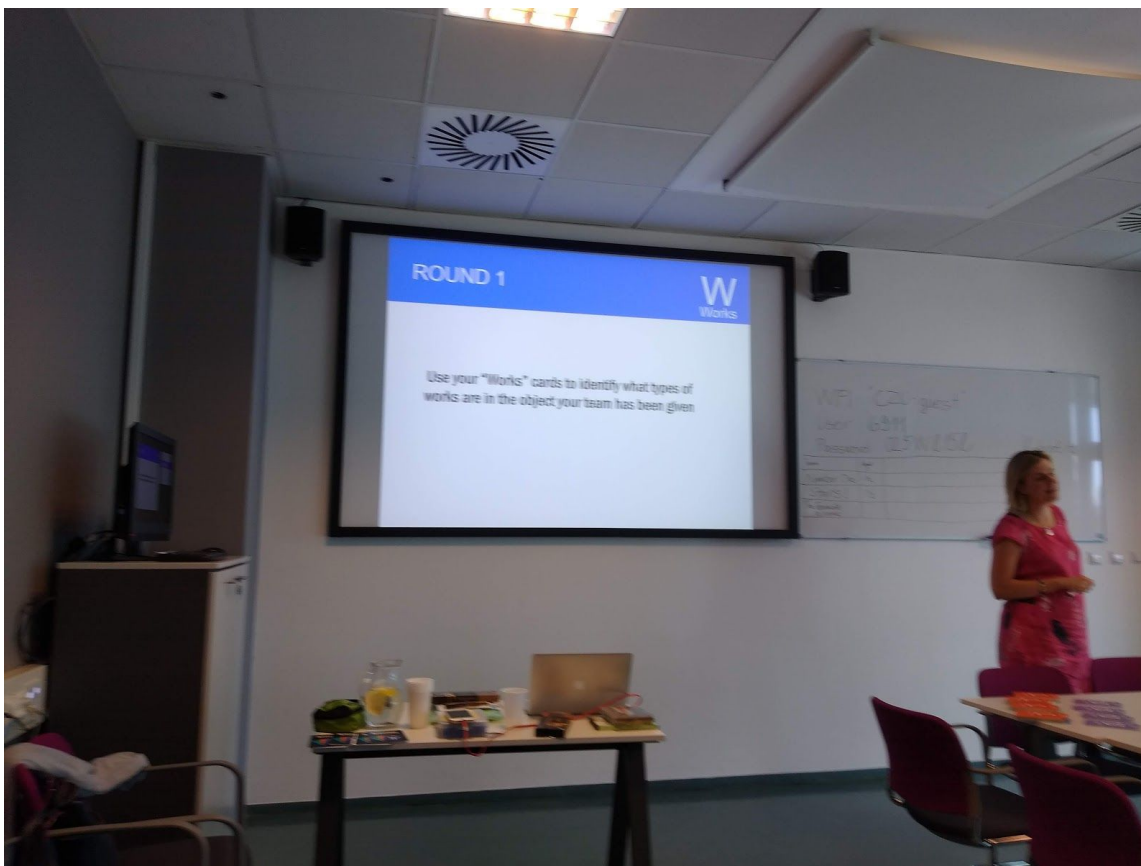
Tento workshop pořádal Chris se svojí kolegyní Jane. Ukázalo se, že jsou výborně sebranou dvojicí a problém s copyrightem je jejich společný projekt. Nejprve začali úvodem do této tematiky, která shrnovala jak celou předešlou přednášku Chrise, tak ostatních přednášejících. Ale celá problematika byla svázána spíše s právním prostředím ve Velké Británii a částečně i Evropské unie. Proto byl jejich pohled trochu jiný, ale v podstatě to zas až tak jiné nebylo. Workshop se dal rozdělit do 2 částí.

V první části se hra jmenovala "[Copyright the Card Game](#)". Rozdělili jsme se do 3 týmů (cca po 6-7 lidech) - "Number one" (já byl členem toho týmu), "Stars" a "The Terminator no names". Hra byla z časových důvodů zjednodušenou verzí. Byly nám rozdány kartičky s různým typem copyrightu a známky 1-5. Na plátně nám byla promítnuta určitá situace a my jsme měli podle toho vyřadit karty, které s danou situací nesouvisí a nechat na stole jenom ty, které odpovídají požadavkům. Nikde nebylo řečeno, kolik karet má zůstat na stole. Po ukončení času na vyřazení kartiček, jsme se měli projít k dalším stolům a podívat se, jaké kartičky zvolili oni. Poté byla správanost hodnocena. Toto se ještě 3x opakovalo. Poslední kolo bylo bodovací. Po zvolení kartiček se mělo ohodnotit, jaké riziko mělo poslední, 4 kolo. 1 malé riziko, 5 největší riziko (odhadnout, do jaké míry bylo naše rozhodnutí správné, a jak je napadnutelné, rizikové). Hra ukázala, jak svízelné může být nastavení adekvátních licencí v konkrétních případech. Náš tým vyhrál a tím obdržel čokoládu.

Druhá část byla představením hry "[The Publishing Trap](#)". Svým způsobem to připomínalo hru Monopoly/Sázky a dostihy. Kostkou se házelo, posouvalo figurkama a v určitých polích se dalo za jistý typ ohodnocení (náhražka peněz) koupit určité funkce. Snaha byla vybrat co nejlepší možnou variantu, jak posunout akademickou úroveň hráče. Hra se jevila poměrně složitě. V celé této druhé části šlo pouze o vysvětlení pravidel. Na samotnou hru nebyl čas. Z důvodu složitosti a přehlednosti se Chris a Jane rozhodli udělat 2 verze, na které momentálně pracují půl roku. Měla by být o dost jednodušší a ukázali nám její prototyp. V případě, že bude nová verze v provozu, jistě by stálo za to ji zkusit a případně zařadit do našeho knihovního fondu.

Obě hry jsou volně ke stažení. Chris s Jane nás požádali, abych si je stáhli a zkoušeli, případně upravili do české verze s našimi specifikacemi, přejmenovali k obrazu svému. Něco takového již provedli v několika dalších zemích.

Vystoupení Chrise i Jane bylo velmi motivační. Inspiruje k možnostem, jak rozvíjet povědomí o copyrightu hravou formou.

Obr. 5 - Jane uvádí první kolo hry Copyright the Card Game

Obr. 6 - obhlížení dalších týmů a jejich odpovědí

Obr. 7 - finále hry - kdopak to vyhraje? Chris drží celou všechny přítomné v napětí ...

Obr. 8 - původní verze hry The Publishing Trap. Jak Chris tak Jane přiznávají svízele při pochopení pravidel

Odkazy na jednotlivé prezentace

1. [The ethics of copying in libraries: piracy, ignorance and civil disobedience](#)
2. [Připravujeme copyright asistenty?](#)
3. [Veřejné licence Creative Commons v praxi](#)
4. [Zkušenosti Karlovy Univerzity se systémem Turnitin](#)
5. [Playful approaches to copyright literacy: an introduction](#)